

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันพบว่าสังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการสื่อสาร ได้เข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งมีผลกระทบต่อ สภาพร่างกายและจิตใจเพราะต้องมีการแข่งขันกันสูงทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ ตลอดจน การดำเนินชีวิตประจำวันมีความสับสนในการรับและเลือกใช้ค่านิยม ขาดจิตสำนึกที่ดี ขาดการ ควบคุมตนเอง รวมทั้งขาดจิตสำนึกในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ การเป็นสมาชิกที่ ดีของสังคม ทำให้บุคคลต้องพยายามปรับตัวเพื่อให้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ได้ อย่างราบรื่นและมีความสุข ถ้าบุคคลไม่สามารถปรับตัวได้ก็จะทำให้เกิดความคับข้องใจ ขัดแย้งใจและวิตกกังวล ซึ่งหากปล่อยไว้เป็นเวลานานจะก่อให้เกิดปัญหาที่รุนแรงได้ เช่น ปัญหาโรคจิต โรคประสาท โรคเครียด ปัญหาอาชญากรรม ฯลฯ ปัญหาการปรับตัวเกิดขึ้นกับ ทุกเพศทุกวัย (กรมวิชาการ. 2543 : 4) สภาพสังคมที่เปลี่ยนไปส่งผลกระทบต่อเด็กวัยเรียน อย่างยิ่ง ทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและ กระแสเทคโนโลยี สิ่งยั่วยุหรือตัวแบบที่ไม่เหมาะสมต่างๆ ที่มาพร้อมกับสื่อมวลชนรวมไป ถึงพ่อแม่ผู้ปกครอง ไม่มีเวลาในการเลี้ยงดู สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเด็กวัยเรียน อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีทักษะชีวิตต่ำ ขาดภูมิคุ้มกันทางจิตใจ มีพฤติกรรมทางเพศ แบบเสรีและไม่รับผิดชอบ ตลอดจนความบกพร่องทางคุณธรรมจริยธรรมซึ่งปัญหาเหล่านี้หาก ไม่ได้รับการปลูกฝังและการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีตั้งแต่วัยเรียนแล้วในระยะยาวเมื่อจบ การศึกษาออกไปแล้วและก้าวเข้าสู่วัยรุ่นหรือเด็บบโตเป็นผู้ใหญ่อาจส่งผลให้เป็นคนที่มี พฤติกรรมหรือมีปัญหาความขัดแย้งในจิตใจได้ (ประวิต เอรารวรรณ. 2546 : 1)

การศึกษาของสุทธิลักษณ์ ตั้งกุลบริบูรณ์ และคณะพบประเด็นสำคัญว่า เยาวชนและ บิดามารดามีปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจในด้านปัญหาทางเพศและสารเสพติดอยู่ในระดับต่ำ บุคลิกภาพของวัยรุ่นที่ชอบความท้าทายและแปลกใหม่ มีความคล้อยตามเพื่อนได้ง่าย การที่มี วิธีเผชิญความเครียดแบบหลีกเลี่ยงปัญหา อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อแม่หรือญาติใช้สารเสพติด ครอบครัวเลี้ยงดูแบบห่างเหิน และการเลี้ยงดูแบบให้เกิดความเครียดและเข้มงวด ขาดผู้อบรม

ชี้แนะในครอบครัว สภาพที่อยู่อาศัยใกล้แหล่งอบายมุข สถานเริงรมย์และแออัด นอกจากนั้นยังพบว่า การรับรู้บทบาททางเพศและอำนาจวิมาตฐานทางเพศ การบริโภคสื่อที่ไม่เหมาะสมทางเพศและการเลียนแบบในสังคม มีผลให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานและการตั้งครรภ์แบบไม่พึงประสงค์ เยาวชนไทยอยู่ในภาวะเสี่ยง มีค่านิยมต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานว่าเป็นเรื่องปกติ ทักษะคิดต่อการขายบริการทางเพศว่าเป็นงานที่ง่ายมีมากขึ้น และมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านเพศและสารเสพติดอยู่ในหลายรูปแบบ ทั้งนี้เพราะการอบรมชี้แนะในครอบครัวมีไม่เพียงพอ เยาวชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง การจัดการในโรงเรียนขาดความชัดเจน ยังไม่มีการเน้นเนื้อหาและการใช้สื่อต่าง ๆ ยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร และสังคมโดยรวมขาดการร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหา เยาวชนมีทักษะชีวิตในด้านการตัดสินใจ การปฏิเสธ และการตระหนักทางเพศและสารเสพติดไม่เพียงพอ การคล้อยตามเพื่อนของเยาวชนในสถานการณ์ต่าง ๆ มีมาก การเที่ยวสถานเริงรมย์มีมากในเยาวชน สื่อและสิ่งยั่วยุให้มีภาวะเสี่ยงทางเพศพบว่ามีมากในสภาพสังคมปัจจุบัน การคิดเอดส์มีโอกาสดูเพราะเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจต่อการป้องกันโรคไม่เหมาะสม ขาดการป้องกันเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับคนรัก วิมาตฐานทางเพศยังมีชัดเจนในสังคมไทยและคนรุ่นใหม่ เยาวชนเป็นผู้ที่ล่อแหลมต่อการเข้าสู่วงจรยาเสพติดและการขายบริการทางเพศ เลียนแบบสิ่งรอบข้างด้านการดำเนินชีวิตที่ฟุ้งเฟ้อ ฉาบฉวย การปฏิบัติกิจทางศาสนามีไม่ทั่วถึงและเด็กขาดสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ (สุทธิลักษณ์ ตั้งกุลบริบูรณ์ และคณะ. 2548 : 18-19)

สอดคล้องกับรายงานสถานการณ์เด็กและเยาวชนไทย พ.ศ. 2546-2547 ที่พบว่า ปัญหาเด็กและเยาวชนไทยมีแนวโน้มมากขึ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นมี 8 ประเด็นที่สำคัญ คือ การดื่มสุราและการสูบบุหรี่ การติดยาเสพติด การเล่นเกมพนัน การใช้สื่อที่ไม่เหมาะสม การคิดเกมออนไลน์ การเที่ยวเตร่ในสถานบริการและสถานบันเทิง การทะเลาะวิวาทและใช้ความรุนแรง (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2548 : 67) จากการประเมินสังคมไทย ประกอบกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลกระทบในอนาคตคั้งนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) จึงกำหนดเป้าหมายมุ่งพัฒนาคนไทยให้มีคุณธรรม นำความรู้ โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคน ทุกกลุ่ม ทุกวัยตลอดชีวิต ตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้พื้นฐานเข้มแข็ง มีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลังแรงงาน ให้สอดคล้องกับความต้องการ พร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : 50) เช่นเดียวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 7) ได้มุ่ง

พัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญคือ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

ทักษะชีวิต (Life skills) เป็นความสามารถของบุคคลที่จะคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหา และปรับตัวให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง สามารถจัดการกับความต้องการ ปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนไป ให้มีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสังคมที่มีสุขภาพดี (กรมวิชาการ. 2543 : 6 ข) ดังนั้นทักษะชีวิตจึงเป็นทักษะที่จำเป็นในการดำรงตนในสังคมปัจจุบันเพื่อให้สามารถปรับตัวและจัดการกับปัญหารอบตัวได้อย่างเหมาะสม ถ้าหากเยาวชนในชาติขาดทักษะชีวิตหรือมีทักษะชีวิตในระดับต่ำจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาประเทศจะเป็นไปอย่างล่าช้า

ทั้งนี้องค์การอนามัยโลกยังได้กำหนดให้มีการใช้การพัฒนาทักษะชีวิต (Life skills development) เป็นจุดเน้นในการอบรมเยาวชนให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทักษะชีวิต มีความหมายที่ครอบคลุมความสามารถในการปรับตัว กับความต้องการที่ท้าทายในชีวิตประจำวันท่ามกลางคนอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งองค์การอนามัยโลกได้เสนอว่า ทักษะชีวิตประกอบด้วย ทักษะ 10 ประการ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์ การตระหนักรู้ในตนและความเห็นใจผู้อื่น การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร การตัดสินใจและการแก้ปัญหา และการจัดการอารมณ์และความเครียด (WHO. 1994 : 178) และกรมสุขภาพจิตของประเทศไทยเสนอให้เพิ่มอีก 2 ด้าน คือ ความภูมิใจในตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม มีการอบรมครูผู้สอนในโรงเรียนและคู่มือสำหรับการฝึกทักษะด้านต่าง ๆ ออกมาเป็นลำดับ

จากความสำคัญดังกล่าวเยาวชนของชาติจำเป็นต้องมีทักษะชีวิตจึงจะสามารถดำรงชีวิตในปัจจุบันและในอนาคตได้อย่างมีความสุข ในขั้นตอนการพัฒนาทักษะชีวิตมีความจำเป็นที่ครูและผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาต้องศึกษาว่านักเรียนมีระดับทักษะชีวิตมากน้อยเพียงใด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตพบว่ามี การสอน การพัฒนาทักษะชีวิตในระดับโรงเรียนซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของความพยายามในการพัฒนา ทักษะชีวิต แต่ปัจจุบันการวัดระดับทักษะชีวิตของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ยังขาด เครื่องมือวัดทักษะชีวิตที่ได้มาตรฐาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และได้มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้าน อำนาจจำแนก ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น และการสร้างเกณฑ์ปกติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ นำไปใช้วัดทักษะชีวิตของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาชายโศธร เขต 2 ว่ามีทักษะชีวิตระดับใด และมีทักษะชีวิตในแต่ละ องค์ประกอบมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อครูที่จะได้มีเครื่องมือสำหรับประเมิน คุณลักษณะของผู้เรียน ในด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย นอกจากนี้ยังเป็น แนวทางสำหรับครูที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีการ ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเพื่อมีทักษะชีวิตในระดับที่สูงขึ้นและทำให้เยาวชนของชาติสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุขส่งผลให้เกิดความเจริญแก่ประเทศชาติ ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. แบบวัดทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีคุณภาพ มี ลักษณะอย่างไร
2. ทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาชายโศธร เขต 2 เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาคุณภาพของแบบวัดทักษะชีวิตระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อสร้างเกณฑ์ปกติ (Norms) แบบวัดทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชายโศธร เขต 2

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2553 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 3,113 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage random sampling) จำนวน 371 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ทักษะชีวิตตามกรอบแนวคิดของกรมสุขภาพจิต 9 ด้าน ประกอบด้วยด้านความคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) ความตระหนักรู้ในตนเอง (Self awareness) ความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) ความภูมิใจในตนเอง (Self esteem) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร (Interpersonal communication) การตัดสินใจและการแก้ปัญหา (Decision making and problem solving) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด (Coping with emotion and stress)

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทักษะชีวิต (Life Skills) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีพฤติกรรม การปรับตัวและการแสดงออกที่ถูกต้องและเหมาะสมทั้งกับบุคคล วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ให้มีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสังคมที่มีสุขภาพดี โดยจำแนกตามองค์ประกอบดังนี้ ดังนี้

1. ความคิดวิเคราะห์ (Critical thinking) หมายถึงความสามารถในการวิเคราะห์ แยกแยะข้อมูล ข่าวสาร ความสามารถสร้างความเข้าใจและสร้างข้อสรุป ปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีจุดหมาย

2. ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) หมายถึงความสามารถในการคิดได้อย่างหลากหลาย แปลกใหม่ มีประโยชน์ ก่อให้เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

3. ความตระหนักรู้ในตน (Self awareness) การรับรู้และเข้าใจความรู้สึก ความคิดและอารมณ์ของตนเองได้ตามความเป็นจริง และสามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนเองได้

4. ความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) หมายถึงการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ ความต้องการของผู้อื่น และสามารถแสดงออกอย่างเหมาะสม

5. ความภูมิใจในตนเอง (Self esteem) หมายถึง ความรู้สึกที่ดีและสร้างสรรค์ต่อตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ค้นพบและภูมิใจในความสามารถด้านต่าง ๆ ของตน มีความเชื่อมั่นและนำสิ่งเหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ได้

6. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) หมายถึง ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและพยายามทำหน้าที่ให้เสร็จและได้ผลดี และรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น

7. การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร (Interpersonal communication) หมายถึง ความสามารถในการติดต่อหรือสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี หรือความสามารถในการแสวงหาความร่วมมือ

8. การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหา (Decision making and problem solving) หมายถึงความสามารถในการรับรู้และเข้าใจปัญหา หาทางเลือก และลงมือปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม

9. การจัดการกับอารมณ์หรือความเครียด (Coping with Emotion and Stress) หมายถึงความสามารถในการจัดการกับภาวะทางจิตใจที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม

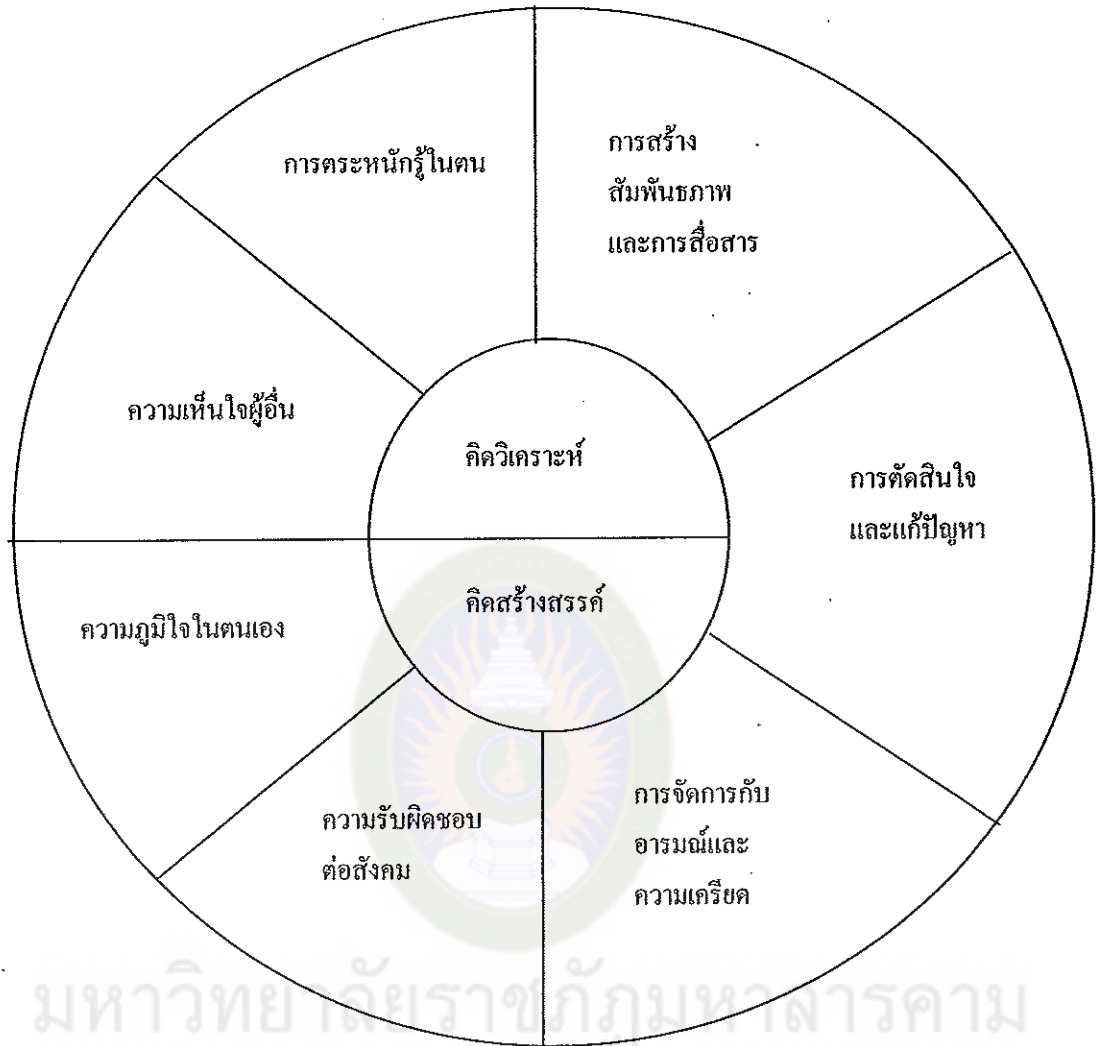
แบบวัดทักษะชีวิต (Life Skills Test) หมายถึง แบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อวัดทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีลักษณะของแบบวัดเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ที่กำหนดสถานการณ์คำถาม ใช้สำหรับวัดองค์ประกอบด้านความคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ใช้สำหรับวัดองค์ประกอบด้านการตระหนักรู้ในตน ความเห็นใจผู้อื่น ความภูมิใจในตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร การตัดสินใจและแก้ปัญหา การจัดการกับอารมณ์และความเครียด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แบบวัดทักษะชีวิตระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยโสธร เขต 2 ที่มีคุณภาพ
2. ทราบคุณภาพของทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยโสธร เขต 2 และสามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับพัฒนาการจัดกิจกรรมการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตให้กับนักเรียนต่อไป

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิต นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยโสธร เขต 2 โดยใช้ทักษะชีวิตตามกรอบแนวคิดของกรมสุขภาพจิต 9 ด้าน ประกอบด้วยด้านความคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative thinking) ความตระหนักรู้ในตนเอง (Self awareness) ความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) ความภูมิใจในตนเอง (Self esteem) ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสาร (Interpersonal communication) การตัดสินใจและการแก้ปัญหา (Decision making and problem solving) การจัดการกับอารมณ์และความเครียด (Coping with emotion and stress)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย